

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В даний час для України, незважаючи на зростання промислового виробництва та поживлення експортної політики, актуальними залишаються питання економічних, політичних, соціальних перетворень. Кризовим явищам, обумовленим такими причинами, як спадщина витратного економічного механізму та необхідність трансформаційних перетворень, властиві свої специфічні особливості й індивідуальні риси, які не мають аналогів у світовій практиці. Говорити про цілком сформовані в Україні ринкові відносини, тобто про наявність конкурентноздатної ринкової економіки, поки що рано. Ще не вирішено насущні проблеми в області управління економікою, підвищення ефективності діяльності промислових підприємств, а, отже, не може бути і мови про стабільне економічне зростання.

У період трансформаційних перетворень виникає потреба в удосконаленні управління діяльністю суб'єктів господарювання у промисловому секторі взагалі, і зокрема, управління формуванням їх прибутку. Об'єктивна необхідність системного підходу до вирішення даного питання визначила доцільність розробки і впровадження на промислових підприємствах системи управління формуванням прибутку, як сукупності взаємозалежних елементів. При цьому домінуючими елементами зазначеної системи є мета та критерій оцінки, визначальним - інформаційне забезпечення, яке має за основу оперативний управлінський облік. Якщо інформаційне забезпечення організоване в системі і сприяє підвищенню ефективності виробництва, саме на це будуть спрямовані такі її елементи як аналіз, планування, контроль, стимулювання, організаційне та програмне забезпечення.

Істотний внесок у розвиток теорії і практики управління формуванням прибутку зроблено зарубіжними фахівцями. Ці питання розглядалися в працях таких учених і організаторів виробництва як І. Ансофф, А. Бабо, Ф. Найт, В. Нордхаус, Ж. Перар, А. Сливотські, Г. Форд. Серед вітчизняних економістів варто виділити роботи О.І. Амоші, М.Г. Белопольського, В.М. Геєця. Уваги заслуговують концептуальні основи побудови систем забезпечення управління прибутком І.А. Бланка. Теорія і практика управління діяльністю промислового підприємства знайшли відображення в роботах С.Я. Салиги, В.А. Ткаченка, Б.І. Холода. Разом з тим, в існуючих дослідженнях питання управління формуванням прибутку потребує подальшого розвитку, удосконалення, створення єдиної системи та розробки формуючих її елементів.

Таким чином, необхідність створення теоретичних і практичних системно-орієнтованих засад управління формуванням прибутку промислових підприємств, формулювання мети, вибору та удосконалення критерію оцінки, розробки інформаційного й організаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку визначили актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до комплексної теми кафедри економіки підприємства Дніпропетровського університету економіки та права “Організаційно-економічні чинники розвитку технологічного та методичного забезпечення систем управління промисловими підприємствами в умовах ринкових відносин” (державний реєстраційний номер 0100U000948). Як виконавцем указаної теми автором обґрунтовано теоретичні підходи і розроблено загальну концепцію системи управління формуванням прибутку промислового підприємства.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є підвищення ефективності функціонування промислових підприємств на основі розробки і реалізації системного підходу до процесу управління формуванням прибутку, зокрема, розвитку інформаційного забезпечення системи. Для досягнення поставленої мети необхідне рішення наступних задач:

узагальнити існуючі теоретичні підходи та практику управління процесом формування прибутку промислових підприємств;

дослідити сучасні тенденції розвитку та уточнити місце управлінського обліку в управлінні економікою промислових підприємств;

проаналізувати основні напрямки діяльності аудиторських фірм та виявити можливість розширення спектра консалтингових послуг;

створити загальну концепцію системи управління формуванням прибутку промислового підприємства;

уточнити мету діяльності підприємств в умовах ринку, сформулювати мету функціонування системи управління формуванням прибутку;

визначити узагальнюючий критерій ефективності функціонування системи управління формуванням прибутку промислового підприємства;

удосконалити на основі оперативного управлінського обліку інформаційне забезпечення, як визначальний елемент системи управління формуванням прибутку;

запропонувати впровадження в практику аудиторської діяльності функцію, спрямовану на підвищення ефективності виробництва, обґрунтувати вибір аудиторської фірми в якості організаційної структури, яка забезпечить створення на промисловому підприємстві системи управління формуванням прибутку;

розробити методичні рекомендації, спрямовані на створення системи управління формуванням прибутку промислового підприємства, на розвиток оперативного управлінського обліку.

Об'єкт дослідження – процеси управління економікою промислових підприємств у період становлення ринкових відносин в Україні.

Предмет дослідження – організаційно-економічний механізм інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку промислового підприємства.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дисертаційного дослідження склали фундаментальні положення економічної теорії, класичні і сучасні основи організації управлінського обліку, управління формуванням прибутку; праці зарубіжних і вітчизняних фахівців у таких наукових галузях як: управління фінансами, економічна безпека підприємства, управлінський облік, аудит; нормативно-законодавчі акти з питань обліку, аудиту, регулювання господарської діяльності підприємств; положення Аудиторської палати України.

Інформаційною базою роботи послужили матеріали ВАТ «Металургтрансремонт» (Дніпропетровська область), до складу якого входять чотири самостійних підприємства: ДЗРТ “Промтепловоз”, “Промдизель”, “Промагрегат”, Криворізький локомотиворемонтний завод.

Для вирішення поставлених задач у процесі дослідження використовувалися наступні методи наукового пізнання: *теоретичного дослідження* – при вивченні концептуальних положень процесу управління формуванням прибутку підприємства, основних принципів розвитку управлінського обліку, сутності аудита і функціональної спрямованості аудиторської діяльності; *емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимір)* – при виявленні практичних закономірностей організаційно-економічних аспектів діяльності господарських суб'єктів; *техніко-економічного аналізу* - для оцінки стану та динаміки економіки досліджуваних підприємств, *економіко-математичного моделювання* - для оцінки ефективності розроблених заходів щодо впровадження організаційно-економічного механізму інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку промислового підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розв'язанні науково-практичної задачі, пов'язаної з підвищенням ефективності промислового підприємства на основі створення і впровадження інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку. У процесі дослідження отримані наступні найбільш істотні результати:

вперше:

розроблено загальну концепцію системи управління формуванням прибутку промислового підприємства, яка полягає у визначенні мети та удосконаленні критерію оцінки системи; аргументації оригінального інформаційного і організаційного забезпечення; обґрунтуванні оновлених методів аналізу, планування, контролю, стимулювання персоналу в напрямку максимізації прибутку шляхом ефективного використання ресурсів;

сформульовано цільову функцію системи управління формуванням прибутку в сучасних умовах, яка полягає у створенні максимуму умов для виконання запланованого підприємством обсягу виробництва продукції при мінімальному обсягу використаних ресурсів та здійснених витрат на кожну одиницю отриманого прибутку;

удосконалено:

обраний критерій ефективності функціонування системи управління формуванням прибутку, де вимірником виступає не сам прибуток, а показник збільшення або зменшення прибутку через, відповідно, зниження або зростання ресурсо-, витратомісткості кінцевих результатів виробництва;

склад оперативного управлінського обліку та запропоновано його використання у якості інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку, де оригінальність обліку полягає у тому, що поряд з інформацією про собівартість і величину кінцевих результатів виробництва у вигляді товарної, реалізованої продукції знайшли відображення стан і ступінь використання основних та оборотних засобів, промислово-виробничого персоналу;

отримали подальший розвиток:

організаційно-економічний механізм інформаційного забезпечення одночасно у просторі (у кожному структурному підрозділі, на кожному робочому місці); у часі (враховувати ресурси і витрати запропоновано щомісяця, щодоби, щогодини); по розширеній номенклатурі ресурсів і витрат; за персоналом, здійснюючим облік (запропоновано оперативно враховувати ресурси та витрати за місцем виникнення керівникам структурних підрозділів, рядовим виконавцям робіт);

механізм управління підприємством, де запропоновано та обґрунтовано залучення аудиторської фірми з метою організаційного забезпечення створення і впровадження на промисловому підприємстві системи управління формуванням прибутку, зокрема, розвитку її інформаційного забезпечення;

організація внутрішнього економічного механізму підприємства шляхом розробки методики проектування інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку промислового підприємства.

Практичне значення отриманих результатів. Положення і рекомендації, що запропоновані в дисертації, можуть бути застосовані на прибуткових чи збиткових промислових підприємствах будь-якого розміру, форми власності, організаційно-правової форми, будь-якої галузі господарського комплексу України. Запропонована система управління формуванням прибутку і рекомендації по створенню її інформаційного забезпечення знайшли застосування на Дніпропетровському заводі по ремонту тепловозів «Промтепловоз» (акт впровадження №70-574 від 26.09.2003 р.). Результати дисертаційного дослідження і метод розрахунку очікуваного економічного ефекту використовуються в навчальному процесі Інституту безперервної фахової освіти Дніпропетровської державної академії будівництва та архітектури (акт впровадження №546 від 23.09.2003 р.), а також у Дніпропетровському університеті економіки і права при підготовці дипломних робіт (акт впровадження №837 від 30.09.2003 р.). Концептуальні основи та практичні рекомендації, запропоновані в дисертаційній роботі, прийняті Союзом аудиторів України до впровадження в учбові програми на курсах підвищення кваліфікації

аудиторів та підготовки кандидатів до здачі кваліфікаційного іспиту на отримання сертифікату аудитора України (акт впровадження від 29.09.2003 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною роботою, в якій особисто автором розроблена загальна концепція системи управління формуванням прибутку промислового підприємства, сформульована мета, удосконалено обраний критерій оцінки, надано пропозиції щодо організаційно-економічних заходів, які забезпечують функціонування елементів системи. Особистий внесок в наукових статтях і тезах, написаних у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження розглядалися й одержали позитивну оцінку на наступних науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Економічні проблеми розвитку регіонів та підприємств на початку XXI століття” (м. Полтава, 22-23 листопада 2001 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Наука й освіта ‘2003” (м. Дніпропетровськ, 20-24 січня 2003 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених “Економіка підприємства: проблеми теорії та практики” (м. Дніпропетровськ, 25 лютого 2003 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-трудові відносини та соціальна політика в сучасних економічних умовах” (м. Донецьк, 15-18 квітня 2003 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми фінансово-економічного розвитку підприємництва та малого бізнесу в Україні (регіональний аспект)” (м. Чернівці, 17-18 квітня 2003 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Проблеми ефективного функціонування підприємств у сучасних умовах» (м. Севастополь, 20-25 квітня 2003 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 18 наукових праць, 12 з яких у фахових виданнях, 6 – матеріали та тези науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 6,82 умов.-друк. арк., з яких 5,0 умов.-друк. арк. належить автору особисто.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 253 найменувань на 24 сторінках. Роботу викладено на 196 сторінках машинописного тексту. Вона містить 6 таблиць на 7 сторінках, 42 рисунки на 35 сторінках, 6 додатків на 6 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

В першому розділі “Теоретичні та концептуальні основи управління формуванням прибутку промислового підприємства” розглянуто напрями наукової думки стосовно суттєвості прибутку та концептуальні підходи щодо вирішення проблеми управління його формуванням. Досліджено існуючий механізм

процесу управління прибутком та доведено необхідність удосконалення управління формуванням прибутку з метою підвищення ефективності функціонування вітчизняних промислових підприємств.

У ході аналізу інформаційних джерел з'ясовано, що прибуток, його формування, розподіл та використання досліджувало багато вчених. Особливу увагу привертають теоретичні постулати та практичний досвід управління формуванням прибутку підприємства, які залежать, в першу чергу, від вміння зменшувати виробничі та комерційні витрати за рахунок раціоналізації праці, удосконалення техніки та технологій виробництва.

У зв'язку з особливими умовами розвитку економіки в Україні недостатньо приділялось уваги питанням управління формуванням прибутку. Сучасні розробки українських вчених базуються на зарубіжному досвіді, тому не створена система, дія якої була б ефективна у вітчизняних умовах. Найближче до вирішення цієї проблеми підійшов І.А. Бланк, який запропонував концептуальні основи створення окремих систем організаційного і інформаційного забезпечення, систем і методів аналізу, планування, контролю, які на його думку, в сукупності є системою управління прибутком. Але зазначена система не містить таких домінуючих елементів, як мета і критерій оцінки функціонування. Одночасно не до кінця розроблено механізм роботи систем забезпечення та не розкрито механізм їх взаємозалежної дії.

Для управління будь-яким процесом визначальне значення має інформаційне забезпечення, яке базується на принципах управлінського обліку. Результат проведеного дослідження сучасних теоретичних засад свідчить, що у світовій практиці існує два напрямки управлінського обліку: європейський, мета якого - точне обчислення собівартості продукції, та американський, головним завданням якого є контроль за витратами виробництва. Характерні риси організації управлінського обліку: залежність від економічної політики підприємства, доступ до оперативної інформації має тільки управлінський персонал, вихідна інформація майже не буває повною, конфіденційний характер інформації, облік за центрами відповідальності, звітність про витрати може бути надана оперативно, облік здійснюється тільки тоді, коли це потрібно.

На думку вчених, у теперішній час не існує єдиної системи управлінського обліку. Американські економісти виділяють три найбільш популярні. Перша – облік повної собівартості, що базується на концепції витрат. Друга – диференційований облік, де визначається вплив кожної операції з виробництва продукції на ефективність роботи підприємства в цілому. Третя – облік за центрами відповідальності, де обов'язком менеджера є контроль за роботою його підрозділу, тобто наскільки досягнуті заплановані результати знаходяться у відповідності.

Такі принципи організації обліку не відповідають реаліям українських суб'єктів господарювання і притаманні тільки підприємствам, які функціонують в

умовах розвинутої ринкової економіки. Тому виникає потреба розробки інформаційного забезпечення, яке буде сприятливе для ефективного функціонування промислових підприємств в умовах перехідної економіки.

Більшість вітчизняних промислових підприємств не в змозі самотійно вирішити свої організаційно-економічні проблеми. З метою модернізації їх внутрішнього механізму для розробки та впровадження системи управління формуванням прибутку, зокрема, її інформаційного забезпечення, необхідно залучення зовнішнього консультанта. Це обумовлено тим, що, по-перше, оцінка зі сторони об'єктивна, по-друге, підприємства не мають достатньо підготовленого персоналу для виконання такого обсягу роботи в найкоротший термін. Дослідженням встановлено, що консультантом зі створення механізму ефективного функціонування підприємства, тобто, системи управління формуванням прибутку може бути аудиторська фірма, яка вже виконує широкий спектр консалтингових послуг: перевірку доцільності та законності господарських операцій; оцінку вірогідності бухгалтерського обліку та фінансової звітності; перевірку слушності оцінки приватизованого майна; аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства; податкове планування. Усе більше власників підприємств звертаються до аудиторських фірм з проханням провести аудит витрат з метою перевірки ефективності управління підприємством.

На основі теоретичного дослідження визначено, що для зростання ефективності діяльності промислового підприємства необхідно створити систему управління формуванням прибутку за принципами ефективного використання ресурсів, мінімізації витрат, де визначальним елементом є інформаційне забезпечення, розробку і впровадження якої на промисловому підприємстві має виконувати аудиторська фірма.

В другому розділі “Методологічні особливості управління формуванням прибутку промислового підприємства” обґрунтовано необхідність створення нових підходів до управління економікою промислового підприємства, представлені результати дослідження існуючих на підприємстві організаційно-методичних прийомів і способів управління прибутком, що дозволило обґрунтувати новий напрямок діяльності аудиторської фірми підприємства.

Насамперед наведено загальну характеристику взятого за базу дослідження ВАТ “Металургтрансремонт” та підприємств, що входять до його складу. Більш детально розглянуто економіку Дніпропетровського заводу з ремонту тепловозів (ДЗРТ) “Промтепловоз”, виявлено проблеми, з якими зіткнулось підприємство у період трансформації економіки України, визначено їх аналогію щодо проблем більшості вітчизняних промислових підприємств. Це обумовило вибір ДЗРТ “Промтепловоз” як репрезентативної бази дослідження.

За допомогою положень діючої методики аналізу виробничо-господарської діяльності визначено стан та тенденції розвитку виробництва товарної та обсяг

Зазначена система базується на бухгалтерському обліку, котрий функціонує відокремлено від оперативного управління економікою підприємства і без оновлення не може бути прийнятий як оперативний елемент системи управління формуванням прибутку. Інформація накопичується для складання фінансової звітності і подається керівництву у згорнутому вигляді.

З метою дослідження організаційного механізму управління формуванням прибутку підприємства детально розглянуті положення про структурні підрозділи заводу, посадові інструкції персоналу, наказ “Про облікову політику підприємства”, графік документообігу. Виявлено, що у цих документах не зарегламентовано необхідні організаційно-методичні функції та функціональні обов’язки менеджерів у системі управління формуванням прибутку.

Додаткове обстеження послідовності технологічного процесу виробництва та порядку урахування одноразових капітальних та поточних витрат допомогло з’ясувати, що на підприємстві існує формальний, так би мовити, постфактумний підхід до визначення витрат. Так, наприклад, облік усіх видів енергії здійснюється один раз на місяць разом по заводу. Така практика не дозволяє своєчасно виявити необґрунтовані витрати і визначити можливі резерви економії.

Виконано дослідження напрямків діяльності аудиторської фірми на промисловому підприємстві. За результатами аналізу підсумкових аудиторських документів та спостережень роботи фахівців зроблено висновок, що завдання аудиторської фірми полягає у проведенні стандартного аудиту, тобто перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку, дотриманості національних стандартів та підтвердження правдивості фінансової звітності підприємства. Між тим вона має можливість виконувати організаційно-методичну роботу, спрямовану на підвищення ефективності виробництва, тобто отримання прибутку з найменшими витратами.

В третьому розділі “Механізм управління формуванням прибутку промислового підприємства” наведено загальну концепцію управління формуванням прибутку, яка притаманна вітчизняним суб’єктам господарювання у сучасних економічних умовах. Ідея цієї концепції полягає у систематизації процесу управління, де домінуючими складовими частинами системи є мета її функціонування та критерій оцінки її роботи, визначальним елементом – оперативний управлінський облік, а також такі модернізовані організаційно-економічні елементи, як аналіз, контроль, нормування і лімітування, моральне і матеріальне стимулювання, програмне і організаційне забезпечення.

Для впровадження в практику підприємства системи управління формуванням прибутку необхідна низка умов, без яких ця система не зможе функціонувати: нескладна структура, мінімальні витрати на її створення, надійність, гнучкість, ефективність, швидка адаптація до внутрішнього та зовнішнього середовища, яке раптово змінюється, максимальне узгодження між окремими елементами системи.

Одночасно визначено основні вимоги до розробки організаційно-економічних і економічних елементів системи, запропонованих у дисертації відповідно до установлених в процесі дослідження закономірностей, які спрямовані на досягнення мети. Розкрито доцільність використання аудиторської фірми, як організаційної структури, залученої для розробки та впровадження на промисловому підприємстві системи управління формуванням прибутку.

Більш детально розглянуто мету функціонування, критерій ефективності роботи та інформаційне забезпечення системи управління формуванням прибутку. Зазначено, що в умовах товарно-грошових, ринкових відносин будь-яка господарська структура має декілька цілей, де економічні цілі мають найбільший вплив на формування управлінського середовища підприємства, тому їх вважають пріоритетними.

На думку сучасних зарубіжних фінансистів основною метою організаційних структур є максимізація вартості підприємства. Тим часом багато вітчизняних підприємців і економістів вважають головною метою діяльності підприємства отримання прибутку. Але така мета не суперечить зростанню витрат, що є передумовою до зростання цін. Тому в роботі запропоновано головною метою функціонування підприємства у сучасних умовах трансформаційних перетворень в економіці вважати максимальне задоволення споживачів на комерційній основі. При формулюванні мети системи управління формуванням прибутку доцільно дотримуватися принципу: мета системи не повинна вступати в протиріччя з головною метою діяльності підприємства, а повинна органічно входити до її складу на правах основної частини. Таким чином, мету системи управління формуванням прибутку сформульовано в наступній редакції - створення умов для виконання плану виробництва підприємства з мінімальними витратами на одиницю отриманого прибутку. На базі цього важливого елемента потрібно побудувати ідеологію, а також архітектуру решти елементів системи, їх функціональну роль, етапи створення.

У сучасних умовах бізнесу розмір прибутку не досить достовірно відображає ефективність функціонування підприємства, оскільки він є тільки одним з елементів кінцевого результату господарської діяльності підприємства і не має у своєму складі ресурсів та витрат, що, з одного боку, забезпечують його отримання, а, з другого, при неефективному використанні ресурсів, - його зменшення. Тому запропоновано критерій ефективності функціонування системи управління формуванням прибутку, який є чутливим для будь-якої господарської структури, будь-якого підрозділу підприємства, легко обчислюється та дозволяє регулювати діяльність як підприємства в цілому, так і його підрозділів у будь-який час, на будь-якому рівні управління. Одночасно він легко розкладається на складові частини, як сукупність показників ефективності використання ресурсів, здійснення витрат.

Удосконалений критерій є індикатором збільшення (Э) або зменшення (П)

прибутку. Він може мати позитивне, негативне та нульове значення, тому доречно розділити його на два вирази, де інформація про $\mathcal{E} > 0$ (1) свідчить про збільшення прибутку, негативне чи нульове значення $\mathcal{E} \leq 0$ (3) – про уповільнення темпу процесу стабілізації прибутку порівняно з базовим значенням.

$$\mathcal{E} = \sum_{j=1}^J \sum_{i=1}^4 \sum_{g=1}^{G_i} \sum_{t=1}^{T-1} \mathcal{E}_{t+1,g,i,j} \times KP_{t+1} \times K_{t+1,i} \rightarrow \max, \quad (1)$$

$$\text{де } \mathcal{E}_{t+1,g,i,j} = \begin{cases} PZE_{t,g,i,j} - PZE_{t+1,g,i,j}, & PZE_{t,g,i,j} - PZE_{t+1,g,i,j} > 0; \\ 0, & PZE_{t,g,i,j} - PZE_{t+1,g,i,j} \leq 0. \end{cases} \quad (2)$$

$$\mathcal{E} = \sum_{j=1}^J \sum_{i=1}^4 \sum_{g=1}^{G_i} \sum_{t=1}^{T-1} \mathcal{E}_{t+1,g,i,j} \times KP_{t+1} \times K_{t+1,i} \rightarrow 0; \quad (3)$$

$$\text{де } \mathcal{E}_{t+1,g,i,j} = \begin{cases} PZE_{t,g,i,j} - PZE_{t+1,g,i,j}, & PZE_{t,g,i,j} - PZE_{t+1,g,i,j} \leq 0; \\ 0, & PZE_{t,g,i,j} - PZE_{t+1,g,i,j} > 0, \end{cases} \quad (4)$$

де $PZE_{t,g,i,j}$, $PZE_{t+1,g,i,j}$ – ресурсомісткість чи витратомісткість кінцевих результатів діяльності підприємства, відповідно, у базовому періоді, у момент часу (t), та у розрахунковому періоді, у момент часу (t+1); за групами, елементами, статтями (g), будь-яких видів ресурсів, витрат (i); за структурними підрозділами (j), грн./грн.;

KP_{t+1} – кінцеві результати виробництва (обсяг товарної, реалізованої продукції) у момент часу (t+1), грн.;

$K_{t+1,i}$ – коефіцієнти ефективності використання відповідних ресурсів, здійснення витрат (i), підприємством у момент часу (t+1), грн./грн.

В свою чергу:

$$PZE_{t+1,g,i,j} = PZ_{t+1,g,i,j} / KP_{t+1}, \quad (5)$$

де $PZ_{t+1,g,i,j}$ – величина у момент часу (t+1); груп, елементів, статей (g), відповідних ресурсів, витрат (i); підрозділу підприємства (j), грн./грн.

Коефіцієнти ефективності використання ресурсів підприємства рекомендовано обчислювати так:

$$K_{t+1,i} = K1_{t+1} = K2_{t+1} = K_{\text{втр}}_{t+1} = H_{t+1} / (OF_{t+1} + OC_{t+1} + ВТР_{t+1}), \quad (6)$$

де $K1_{t+1}$, $K2_{t+1}$, $K_{\text{втр}}_{t+1}$ – коефіцієнти ефективності використання у момент часу (t+1), відповідних ресурсів (i): основних та оборотних засобів, вартості промислово-виробничого персоналу підприємства, грн./грн.;

H_{t+1} – податки, які не входять у собівартість продукції підприємства у момент часу t+1, грн.;

OF_{t+1} – основні засоби підприємства у момент часу (t+1), грн.;

OC_{t+1} – оборотні засоби підприємства у момент часу (t+1), грн.;

$ВТР_{t+1}$ – вартість трудових ресурсів підприємства у момент часу (t+1), грн.

Вибраний критерій працює у системі та є домінуючим для таких елементів як облік, аналіз, планування, контроль, стимулювання, організаційне та програмне

забезпечення. З метою планування трудових ресурсів у кількісному виразі критерій ефективності використання трудових ресурсів запропоновано розраховувати окремо:

$$KZ_{t+1} = Kemp_{t+1} \times BTP_{t+1} / TP_{t+1}, \quad (7)$$

де TP_{t+1} – трудові ресурси підприємства у натуральному (кількісному) вимірнику, чол.

Класично при виборі критерію ефективності виробництва одноразові капітальні витрати приводили до поточних витрат. У цьому разі коефіцієнт ефективності поточних витрат прийнято на рівні $K4=1$, оскільки у собівартості відображено усі виробничі витрати, які пов'язані з досягненням кінцевих результатів виробництва: основні засоби (у вигляді амортизації і витрат, пов'язаних з їх підтриманням у робочому стані), оборотні засоби (у вигляді, наприклад, таких елементів як сировина, основні та допоміжні матеріали, паливо), трудові ресурси (у вигляді витрат, пов'язаних з оплатою праці та соціальними розрахунками).

Відокремлено від коефіцієнтів $K_{t+1,i}$ критерій буде інформувати користувача про величину умовного вивільнення (якщо базове значення більше розрахункового) і, навпаки, - умовного залучення додаткових (якщо базове значення менше розрахункового) ресурсів, витрат, які необхідні для досягнення кінцевих результатів виробництва.

Внесено пропозиції стосовно розвитку інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку, яке базується на принципах оперативного управлінського обліку. Під час розробки оновленого оперативного управлінського обліку необхідно дотримуватись ряду вимог: зміна ідеології обліку (інформація не тільки для звіту, а для управління); облік усіх без винятку витрат та інформація про ступінь використання ресурсів; вірогідність зібраної інформації; максимальна одночасна деталізація обліку (рис. 2). Новаціями по впровадженню заходів, що рекомендуються, є здійснення оперативного управлінського обліку в системі управління формуванням прибутку щомісяця, щодня (при необхідності – щогодини); у цілому по підприємству, у кожному відособленому структурному підрозділі (аж до окремих робочих місць); за обсягом товарної продукції, за розширеною номенклатурою елементів і статей витрат, групами основних і елементами оборотних засобів. Розвиток оперативного управлінського обліку за персоналом полягає у тому, що облік запропоновано здійснювати паралельно працівникам бухгалтерії і тим, хто безпосередньо бере участь у процесі виробництва (усім робітникам підприємства). Це дозволяє оперативно, вчасно, точно визначити які, коли, на якій ділянці, ким, з якою метою використані ресурси і зроблені витрати.

Приведено організаційні рекомендації щодо впровадження на сучасному підприємстві інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку. Перший крок – створення організаційної групи, робота якої буде спрямована на роботу з аудиторською фірмою та забезпечення її інформацією про підприємство.

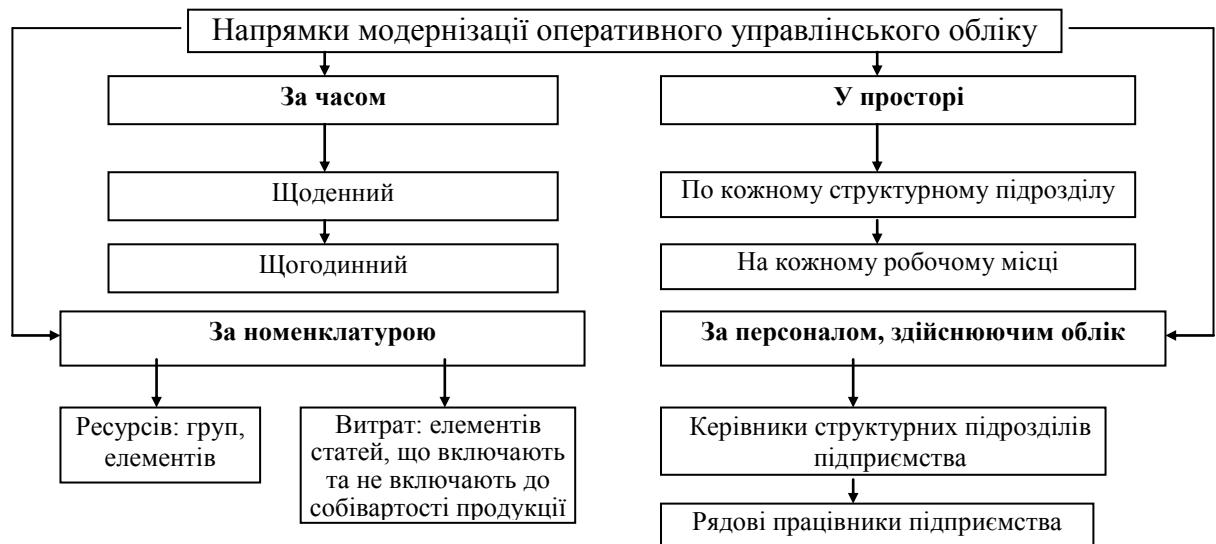

Рис. 2. Основні напрямки розвитку інформаційного забезпечення

Склад організаційної групи: заступник директора з економічних і фінансових питань, головний бухгалтер, програміст. Другий крок - вивчення процесу та організації управлінського обліку на підприємстві, розробка методичного та організаційного забезпечення функціонування оновленого оперативного управлінського обліку. Для отримання вірогідної інформації про стан кінцевих результатів та ступінь використання ресурсів і здійснення витрат необхідно встановлення виміральної, реєстраційної апаратури. Під час, коли ще немає достатньо необхідної апаратури, в роботі рекомендовано створити на підприємстві центр, який акумулюватиме бухгалтерську інформацію та оперативно надаватиме її відповідним виконавцям робіт.

За результатами впровадження рекомендованих новацій на дослідженому промисловому підприємстві розраховано очікуваний економічний ефект. В ідеологічну основу розрахунку очікуваного економічного ефекту покладено визначення величини умовних витрат ресурсів, яких можна було б уникнути при функціонуванні на підприємстві системи управління формуванням прибутку. Доля ефекту від розробки та адаптації інформаційного забезпечення системи склала 455,52 тис.грн./рік.

В цілому дисертація є організаційно-методичним матеріалом до розробки і впровадження на промисловому підприємстві інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку.

ВИСНОВКИ

В дисертації обґрунтовано розв'язання науково-практичної задачі створення системи управління формуванням прибутку та розробки організаційно-економічного механізму її інформаційного забезпечення в сучасних економічних умовах України.

Основні наукові та прикладні результати роботи полягають у такому:

1. Величина отриманого підприємством прибутку залежить від багатьох чинників, де головним з них є зменшення виробничих та комерційних витрат. В сучасних економічних умовах, коли більшість вітчизняних підприємств збиткові, велике значення набуває рівень організації виробництва, тобто функціонування комплексного, цілісного механізму управління економікою підприємства. Це обґрунтовує створення системи управління формуванням прибутку, дію якої було б направлено на пошук способів і засобів зниження усіх без винятку витрат та раціональне використання ресурсів. Ефективне управління вимагає інформації. Таким чином, визначальним елементом зазначеної системи повинно бути її інформаційне забезпечення, яке базується на добре поставленому управлінському обліку.

2. Використовувана в теперішній час методика аналізу, оцінки стану і тенденцій розвитку виробничо-господарської діяльності має певні недоліки та потребує суттєвого оновлення, тобто розробки єдиного критерію ефективності функціонування внутрішнього механізму, який дозволяє своєчасно визначати негативні чинники в економіці підприємства. Це обумовлено тим, що існуюча класична методика аналізу заключає в собі перелік показників ефективності використання ресурсів здійснення витрат, котрі не узгоджені у часі та просторі.

3. За результатами дослідження організаційно-економічного механізму управління вітчизняним промисловим підприємством методологічно обґрунтовано необхідність створення системи управління формуванням прибутку, модернізації організації і техніки управлінського обліку, як основи інформаційного забезпечення системи. Дія існуючого внутрішнього механізму підприємства не спрямована на зниження витрат, раціональне використання ресурсів, підвищення рентабельності.

4. Результати дослідження існуючої наукової бази та кадрового потенціалу підприємства свідчать, що для створення й впровадження системи управління формуванням прибутку підприємству необхідно зовнішнє консультування. Таким експертом-консультантом має бути аудиторська фірма, котра вже є партнером підприємства і надає йому широкий спектр консалтингових послуг.

5. Дослідження показало, що сучасний стан організації виробництва вимагає розробки єдиної концепції системи управління формуванням прибутку, до складу якої органічно входять такі елементи як мета системи, критерій оцінки функціонування системи, облік, аналіз, нормування та лімітування, контроль, матеріальне та моральне стимулювання. Головними елементами системи є мета та критерій, бо без мети немає орієнтирів щодо досягнення стану та тенденцій розвитку об'єкту управління, а без критерію не визначити ступінь цього досягнення. Створена прийнятна в сучасних економічних умовах загальна концепція системи управління формуванням прибутку підприємства побудована за принципом управління ефективністю ресурсів і витрат, використання яких істотно впливає на прибутковість господарської структури.

6. Промислове підприємство має багато цілей, які визначають напрямки його діяльності. Уточнено мету діяльності підприємства, що функціонує в умовах ринку, як максимальне задоволення споживача на комерційній основі. Сформульовано мету функціонування системи управління формуванням прибутку у наступній редакції: створення максимуму умов для виконання внутрішньофірмового плану досягнення кінцевих результатів діяльності підприємства при мінімальній витраті ресурсів і здійсненні витрат, що приходяться на одиницю одержуваного прибутку. Така мета спрямовує на отримання підприємством додаткового прибутку за рахунок ефективного використання ресурсів та здійснення витрат.

7. Обраний та удосконалений критерій ефективності функціонування системи управління формуванням прибутку виступає індикатором збільшення або зниження прибутку підприємства через, відповідно, скорочення або ріст ресурсо-, витратомісткості кінцевих результатів виробництва у виді товарної продукції. Його доцільно використовувати для визначення основних напрямків підвищення ефективності використання ресурсів й здійснення витрат на підприємстві.

8. Головне завдання оперативного управлінського обліку – контроль за поточними витратами підприємства. Принципова відмінність його удосконаленого складу полягає в перенесенні акцентів обліку на всю сукупність основних і оборотних засобів, трудових ресурсів, собівартості продукції. Це дає змогу оперативно контролювати, поряд з поточними витратами, ефективність використання усіх без винятку ресурсів підприємства.

9. Розвиток інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку спрямовано на модернізацію оперативного управлінського обліку як відособленого інструмента одержання інформації, що функціонує паралельно з бухгалтерським обліком. В основу оновленого оперативного управлінського обліку покладено принцип одночасної диференціації у просторі, у часі, за номенклатурою використовуваних ресурсів та здійснюваних витрат, за обліковим персоналом. Такий підхід дозволяє вчасно виявити та установити причини необґрунтованих витрат на підприємстві.

10. З метою забезпечення нових ефективних технологій управління отримав подальший розвиток механізм управління промисловим підприємством, де запропоновано та обґрунтовано залучення аудиторської фірми як експерта по створенню, впровадженню, адаптації й обслуговуванню системи управління формуванням прибутку підприємства, зокрема, її інформаційного забезпечення. Таким чином, суб'єктам господарювання надана можливість досить швидко та без зайвих витрат, пов'язаних з науково-дослідними роботами, підвищити ефективність їх функціонування.

11. Для успішного впровадження новацій на підприємстві розроблено методичку проектування інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку, яка являє собою сукупність методів доцільного виконання

вказаної роботи, зарегламентованих в формі інструкцій, правил дії, чіткого опису способів здійснення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті у фахових виданнях

1. Драгун Л.Н., Виниченко Е.Н. Проблемы трансформации экономики Украины // Економіка: проблеми теорії та практики. Дніпропетровськ: ДНУ. – 2002. – Випуск 138. – С. 190-196.

Особистий внесок: досліджено причини кризи економіки України.

2. Драгун Л.Н., Виниченко Е.Н., Редина Н.И. Основные направления оздоровления экономики Украины // Економіка: проблеми теорії та практики. Дніпропетровськ: ДНУ. – 2002. – Випуск 141. – С. 96-104.

Особистий внесок: досліджено шляхи виходу економіки України з кризового стану.

3. Виниченко Е.Н., Драгун Л.Н. Оперативный учёт в системе управления прибылью предприятия // Академічний огляд. – 2002. – №2. – С. 13-16.

Особистий внесок: узагальнено поняття бухгалтерського, економічного, податкового прибутку, запропоновано вдосконалення оперативного управлінського обліку вітчизняних підприємств.

4. Виниченко Е.Н., Драгун Л.Н. Организационное обеспечение управления прибылью предприятий // Регіональні перспективи. – 2002. – №6(25). – С. 110-112.

Особистий внесок: запропоновано основні напрямки диференціації оперативного управлінського обліку.

5. Виниченко Е.Н. Теоретическое и методическое обеспечение создания на предприятии оперативного управленческого учёта системы управления прибылью // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2002. – Спецвипуск. – С. 106–114.

6. Виниченко Е.Н., Драгун Л.Н. Основные направления развития функций аудита // Бухгалтерский учёт и аудит. – 2003. – №3. – С. 59-62.

Особистий внесок: удосконалено класифікацію відмінностей внутрішнього та зовнішнього аудиту, запропоновано проведення оцінки ефективності виробництва аудиторськими фірмами.

7. Виниченко О.М. Развитие функций аудита у напрямку підвищення ефективності виробництва // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2003. – №2. – Т.2. – С. 134-137.

8. Виниченко Е.Н. Формулировка цели деятельности – основа финансовой стратегии предприятия // Академічний огляд. – 2003. – №2. – С. 23-26.

9. Виниченко Е.Н. Организационно-экономический механизм информационного обеспечения системы управления прибылью // Економіка: проблеми теорії

та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2003. – Спецвипуск. – С. 157-168.

10. Виниченко Е.Н., Драгун Л.Н., Фисуненко П.А. Экономико-математическая модель расчета эффективности функционирования системы управления прибылью предприятия // Региональные перспективы. – 2003. – №11-12 (36-37). – С. 65-69.

Особистий внесок: запропоновано модель розрахунку економічного ефекту від впровадження системи управління формуванням прибутку підприємства.

11. Драгун Л.Н., Виниченко Е.Н., Миняйло Е.А. Концепция системы управления прибылью предприятия // Региональные перспективы. – 2004. – №1-2. – С. 45-48.

Особистий внесок: запропоновано новий концептуальний підхід до управління прибутком підприємства.

12. Виниченко Е.Н., Драгун Л.Н. Критерий эффективности функционирования системы управления прибылью предприятия // Региональные перспективы. – 2004. – №6(43). – С. 87-90.

Особистий внесок: обґрунтовано вибір та удосконалено критерій ефективності функціонування системи управління прибутком.

Матеріали науково-практичних конференцій

13. Виниченко Е.Н., Драгун Л.Н., Редина Н.И. Актуальность вопроса управления экономикой предприятия в период трансформации экономики Украины // Всеукраїнська науково-практична конференція “Економічні проблеми розвитку регіонів та підприємств на початку ХХІ століття” / Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2002. – Випуск 118. – С. 15-21.

Особистий внесок: запропоновано системний підхід до вирішення проблеми прибутковості вітчизняних підприємств, обрана організаційна структура, здатна до розробки та впровадження системи управління прибутком підприємства.

14. Драгун Л.Н., Виниченко Е.Н. Концептуальные основы управления экономикой предприятия // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Наука і освіта, 2003”. – Том 27. - Економіка. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2003. – С. 21-22.

Особистий внесок: ідея створення концепції управління прибутком підприємства.

15. Драгун Л.Н., Виниченко Е.Н. Информационное обеспечение как основа управления экономикой предприятия // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених “Економіка: проблеми теорії та практики”. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2003. – С. 33-34.

Особистий внесок: запропоновано напрямки вдосконалення оперативного управлінського обліку.

16. Виниченко Е.Н., Драгун Л.Н. Основные направления развития менеджмента персонала: зарубежный опыт // Матеріали II Международной научно-

практической конференции «Социально-трудовые отношения и социальная политика в современных экономических условиях». – Донецк. – 2003. – Т.4, ч. II. – С. 129-134.

Особистий внесок: проаналізовано зарубіжний досвід менеджменту персоналу, запропоновано залучення робітників підприємства до вирішення питання підвищення ефективності виробництва.

17. Драгун Л.Н., Виниченко Е.Н. Концептуальные основы внутреннего развития малого бизнеса // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми фінансово-економічного розвитку підприємництва та малого бізнесу в Україні (регіональний аспект)” / Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного інституту. – Чернівці. – 2003. – Випуск 4. – С. 10-11.

Особистий внесок: запропоновано та обґрунтовано залучення робітників малих підприємств до оперативного обліку витрат.

18. Виниченко Е.Н. Совершенствование информационного обеспечения предприятия // Материалы Всеукраинской научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых учёных «Проблемы эффективного функционирования предприятий в современных условиях». – Севастополь: Изд-во СевНТУ. – 2003. – С. 141-142.

АНОТАЦІЯ

Виниченко О.М. Організація інформаційного забезпечення системи управління формуванням прибутку промислового підприємства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами. – Приазовський державний технічний університет Міністерства освіти і науки України, Маріуполь, 2004.

У дисертаційній роботі створена оригінальна концепція системи управління формуванням прибутку підприємства. Сформульовано мету, здійснено вибір та удосконалення критерію ефективності функціонування системи. Запропоновано пропозиції щодо розвитку інформаційного забезпечення системи та методик його проектування на промисловому підприємстві. Обґрунтовано та рекомендовано розвиток механізму управління підприємством шляхом залучення аудиторських фірм з метою створення, впровадження та авторського нагляду за системою управління формуванням прибутку.

Рекомендовані новації знайшли практичну реалізацію на Дніпропетровському заводі по ремонту тепловозів «Промтепловоз».

Ключові слова: система управління формуванням прибутку, промислові підприємства, мета системи, критерій ефективності, інформаційне забезпечення, механізм управління, аудиторська фірма.

АННОТАЦИЯ

Виниченко Е.Н. Организация информационного обеспечения системы управления формированием прибыли промышленного предприятия. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.01 – Экономика, организация и управление предприятиями. – Приазовский государственный технический университет Министерства образования и науки Украины, Мариуполь, 2004.

Диссертация посвящена решению научно-практической задачи повышения эффективности промышленного предприятия на основе создания системы управления формированием прибыли и разработке организационно-экономического механизма её информационного обеспечения в современных экономических условиях Украины.

В работе обобщены вопросы теории прибыли, представлены существующие в отечественной и зарубежной практике направления системного подхода к процессу управления формированием прибыли. В рамках проведенного исследования определена актуальность разработки механизма функционирования предприятия, действие которого было бы направлено на рост эффективности производства, повышение прибыльности предприятия посредством рационального использования ресурсов и осуществления затрат.

Значительное внимание уделено теории управленческого учёта, который предполагается в качестве базового компонента информационного обеспечения системы управления формированием прибыли.

Определена необходимость внешнего консультирования предприятия с целью создания эффективного комплексного механизма его функционирования. Изучена деятельность аудиторских фирм и обоснован их выбор в качестве эксперта-консультанта по созданию и внедрению на предприятии системы управления формированием прибыли.

В результате исследования предложена общая концепция системы управления формированием прибыли предприятия в сложившихся в Украине экономических условиях. Сформулирована цель её функционирования в следующей редакции: создание условий, обеспечивающих выполнение внутрифирменного плана при минимальной величине ресурсов, затрат на единицу получаемой прибыли. Усовершенствован критерий эффективности системы, представленный в виде показателя минимизации ресурсо-, затратноёмкости товарной продукции. Для принятия оперативных, экономически целесообразных решений разработан комплекс мероприятий, направленных на организацию оперативного управленческого учёта, в частности, на расширение объёма учётной информации. Получило дальнейшее развитие информационное обеспечение посредством

одновременной дифференциации учёта в пространстве, во времени, по номенклатуре элементов и групп используемых ресурсов и статьям осуществляемых затрат, по персоналу, осуществляющему учёт. Усовершенствован механизм управления экономикой предприятия, где аудиторская фирма предложена в качестве структуры, обеспечивающей создание, внедрение и адаптацию на предприятии системы управления формированием прибыли, определяющим элементом которой является её информационное обеспечение. Представлена методика проектирования информационного обеспечения системы управления формированием прибыли, позволяющая осуществить внедрение рекомендованных в работе новаций на промышленном предприятии.

Предложенные рекомендации апробированы на Днепропетровском заводе по ремонту тепловозов «Промтепловоз». Одновременно рекомендованные новации могут быть внедрены на промышленных предприятиях любой отрасли хозяйственного комплекса Украины.

Ключевые слова: система управления формированием прибыли, промышленные предприятия, цель системы, критерий эффективности, информационное обеспечение, механизм управления, аудиторская фирма.

SUMMARY

Vinichenko M. Organizing information security of system of management of generations of an industrial firm's profits. – Manuscript.

Dissertation submitted for the Candidate of Economy degree, specialty 08.06.01. - Economics, enterprise organization and management. – Priazovsky State Technical University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Mariupol, 2004.

This dissertation is devoted to developing original conception of the system of management of generation of profits. The purpose has been formulated; the selection and improvement of the criteria of effectiveness of the system's functioning have been done. The propositions concerning development of information security have been done and the technique of its projecting at an industrial firm has been offered. The development of the mechanism of management of an enterprise through attracting auditing firms with the purpose of creation, introduction and the author's supervision of the system of management of generation of profits has been grounded.

The innovations recommended found practical performance at DPRL "Promteplovoz".

Key words: the system of management of generation of profits, industrial firms, purpose of the system, criteria of effectiveness, information security, mechanism of management, auditing firm.